Національний технічний університет України «КПІ ім. Ігоря Сікорського» Факультет Інформатики та Обчислювальної Техніки Кафедра Обчислювальної Техніки

Лабораторна робота № 6

з дисципліни «Чисельні методи»

на тему

«Розв'язання нелінійних рівнянь»

Виконав: студент гр. IП-93 Домінський Валентин Викладач: доц. Рибачук Л.В.

3міст

Зміст	2
1 Постановка задачі	
2 Розв'язок	
3 Розв'язок у Mathcad	
4 Лістинг програми	
Висновок.	

1 Постановка задачі

- 1.Допрограмовий етап: визначити кількість дійсних коренів рівняння, відокремити корені рівняння (письмово) (див. теореми про верхню та нижню границі, Гюа, метод поліномів Штурма). Результатом ϵ висновок: перший корінь належить проміжку [...], другий корінь належить проміжку [...] і т.д.
  - 2. Програмний етап: уточнити корені рівняння:
  - 2.1. Методом бісекції.
  - 2.2.Методом хорд.
  - 2.3. Методом Ньютона (дотичних)

2 Розв'язок

Допрограмовий етап:

Задаю початкові значення
$$zalikova \coloneqq 9311 \qquad group \coloneqq 93 \qquad a5 \coloneqq 1 \qquad a4 \coloneqq -2 \qquad a3 \coloneqq -4 \qquad ORIGIN \coloneqq 1$$

$$variant \coloneqq 1 \qquad \alpha \coloneqq 9 \qquad k \coloneqq 3 \qquad a2 \coloneqq 0 \qquad a1 \coloneqq 2 \qquad a0 \coloneqq 1$$

$$equation(x) \coloneqq a5 \cdot (1+\alpha) \cdot x^5 + a4 \cdot x^4 + a3 \cdot x^3 + a2 \cdot x^2 + a1 \cdot x + k \cdot a0 = 0$$

$$equationWithVariables(x) \coloneqq 1 \cdot (1+9) \cdot x^5 - 2 \cdot x^4 - 4 \cdot x^3 + 0 \cdot x^2 + 2 \cdot x + k \cdot 1 = 0$$

$$equationWithNumbers(x) \coloneqq 10 \cdot x^5 - 2 \cdot x^4 - 4 \cdot x^3 + 2 \cdot x + 3 = 0$$

Вираз =
$$10x^5 - 2x^4 - 4x^3 + 2x + 3 = 0$$
.

Теорема 1 (про число коренів алгебраїчного рівняння (1)).

Алгебраїчне рівняння (1) n-го степеню має рівно n коренів, дійсних або комплексних, за умови, що кожен корінь рахується стільки разів, яка його кратність.

Теорема 2 (про властивість парної спряженості комплексних коренів рівняння (1)).

Якщо $x_i^* = \alpha + \beta i$ - корінь алгебраїчного рівняння (1) кратності k, то число $\overline{x}_i^* = \alpha - \beta i$ також є коренем тієї ж кратності.

Наслідок. Алгебраїчне рівняння непарного степеню має хоча б один дійсний корінь.

Оскільки Наше рівняння має непарний степінь (а точніше = 5), то в той же час буде існувати хоча б один дійсний корінь.

Теорема 3 (про оцінку модулів коренів рівняння (1)).

Нехай $A=\max\{|a_{n-1}|,\ ...,\ |a_0|\},\ B=\max\{|a_n|,\ |a_{n-1}|,\ ...,\ |a_1|\},\ \ \text{де }a_k,\ k=\overline{0,n}$ — коефіцієнти рівняння $a_nx^n+a_{n-1}x^{n-1}+...+a_1x+a_0=0$.

Тоді модулі всіх коренів x_i^* (i = 1, 2, ..., n) рівняння задовольняють нерівність

$$\frac{1}{1+\frac{B}{|a_0|}} < \left| x_i^* \right| \le 1 + \frac{A}{|a_n|}, \quad i = 1, 2, ..., n,$$
(2)

тобто корені рівняння розташовані в кільці.

Наслідок. Числа $r = \frac{1}{1 + \frac{B}{|a_0|}}$ та $R = 1 + \frac{A}{|a_n|}$ є відповідно нижньою і верхньою

межами додатних коренів алгебраїчного рівняння $r < x_i^{*+} < R$. Аналогічно числа -R та -r ϵ нижньою і верхньою межами від'ємних коренів рівняння $-R < x_i^{*-} < -r$.

Знаючи про Теорему 3 знайдемо верхні та нижні межі коренів (як від'ємних, так і додатних)

$$A = \max\{|-2|, |-4|, |2|, |3|\} = 4, B = \max\{|10|, |-2|, |-4|, |2|\} = 10$$

$$|a_0| = 3, |a_n| = 10$$

$$r = \frac{1}{1 + \frac{B}{|a_0|}} = \frac{1}{1 + \frac{10}{3}} = 0.230$$

$$R = 1 + \frac{A}{|a_n|} = 1 + \frac{4}{10} = 1.4$$

$$\frac{1}{1 + \frac{10}{3}} < |x_{*i}| < 1 + \frac{4}{10}$$

Тобто всі корені лежать всередині цього кільця. За наслідком з теореми 3 це означає, що додатні корені задовольняють нерівності:

$$\frac{3}{13} < |x_{*i}^+| < \frac{7}{5}$$

а від'ємні — нерівності:

$$-\frac{7}{5} < |x_{*i}^-| < -\frac{3}{13}$$

Теорема 4 (теорема Лагранжа про верхню межу додатних коренів рівняння (1)).

Нехай $a_n > 0$ та a_i — перший від'ємний коефіцієнт в послідовності $a_n, a_{n-1}, a_{n-2}, ..., a_1, a_0$; C — найбільше з абсолютних значень від'ємних коефіцієнтів. Тоді за верхню межу додатних коренів рівняння (1) може бути прийняте число

$$R = 1 + \sqrt[n-i]{\frac{C}{a_n}}. (3)$$

Теорема 5 (про нижню і верхню межі додатних та від'ємних коренів алгебраїчного рівняння).

Нехай R — верхня межа додатних коренів рівняння $P_n(x) = 0$,

 R_1 — верхня межа додатних коренів рівняння $P^1(x) = x^n P_n(\frac{1}{x}) = 0$,

 R_2 — верхня межа додатних коренів рівняння $P^2(x) = P_n(-x) = 0$,

 R_3 — верхня межа додатних коренів рівняння $P^3(x) = x^n P_n(-\frac{1}{x}) = 0$.

Тоді додатні корені x_i^{*+} та від'ємні корені x_i^{*-} рівняння (1) задовольняють нерівності

$$\frac{1}{R_1} \le x_i^{*+} \le R; \qquad -R_2 \le x_i^{*-} \le -\frac{1}{R_3}. \tag{4}$$

Знайдемо верхню межу додатних коренів:

 $a_4 = -2$ (перший від'ємний коефіцієнт послідовності), то i = 4, а $C = \max\{|-2|, |-4|\} = 4$

$$R = 1 + \sqrt[(5-4)]{\frac{4}{10}} = 1.4$$

Знайдемо нижню межу додатних коренів. Складемо рівняння:

$$P^{1}(x) = x^{n} P_{n}\left(\frac{1}{x}\right) = x^{5} P_{5}\left(\frac{1}{x}\right) = x^{5} \left(10 \frac{1}{x^{5}} - 2 \frac{1}{x^{4}} - 4 \frac{1}{x^{3}} + 0 \frac{1}{x^{2}} + 2 \frac{1}{x} + 3\right) =$$

$$= 3x^{5} + 2x^{4} - 4x^{2} - 2x + 10 = 0$$

Для цього рівняння i=2, а $C=\max\{|-4|,|-2|\}=4$

$$R_1 = 1 + \sqrt[65-2){\frac{4}{2}} = 1 + \sqrt[3]{2} \approx 2.259$$

Звідси:

$$\frac{1}{R_1} = 0.464 \le x_{*i}^+ \le R = 1.4$$

Уточнимо межі від'ємних коренів. Складемо рівняння:

$$P^{2}(x) = P_{5}(-x) = -10x^{5} - 2x^{4} + 4x^{3} - 2x + 3 = 0 =$$
$$= 10x^{5} + 2x^{4} - 4x^{3} + 2x - 3 = 0$$

Для цього рівняння i = 3, а $C = \max\{|-4|, |-3|\} = 4$

$$R_2 = 1 + \sqrt[(5-3)]{\frac{4}{10}} = 1.632$$

Складемо рівняння:

$$P^{3}(x) = x^{n} P_{n}\left(-\frac{1}{x}\right) = x^{5} P_{5}\left(-\frac{1}{x}\right) = x^{5}\left(-10\frac{1}{x^{5}} - 2\frac{1}{x^{4}} + 4\frac{1}{x^{3}} - 0\frac{1}{x^{2}} - 2\frac{1}{x} + 3\right) =$$

$$= 3x^{5} - 2x^{4} + 4x^{3} - 2x - 10 = 0$$

Для цього рівняння i=4, а $C=\max\{|-2|,|-2|,|-10|\}=10$

$$R_3 = 1 + \sqrt[65-4){10 \over 3} = 4.3$$

Звідси знаходимо:

$$-R_2 = -1.632 \le x_{*i}^- \le -\frac{1}{R_3} = -0.232$$

Теорема 6 (теорема Декарта про кількість дійсних коренів алгебраїчних рівнянь).

Число S_1 додатних коренів (з урахуванням їх кратності) алгебраїчного рівняння $P_n(x)=0$ дорівнює числу змін знаків у послідовності коефіцієнтів $a_n,a_{n-1},a_{n-2},...,a_1,a_0$ (коефіцієнти, рівні нулю, не враховують) многочлена $P_n(x)$ або менше цього числа на парне число. Число S_2 від'ємних коренів (з урахуванням їх кратності) алгебраїчного рівняння $P_n(x)=0$ дорівнює числу змін знаків у послідовності $a_n,a_{n-1},a_{n-2},...,a_1,a_0$ многочлена $P_n(-x)$ або менше цього числа на парне число.

Визначимо число додатних і від'ємних коренів. Виписуємо коефіцієнти многочлена

$$P_n(x) = P_5(x): 10, -2, -4, 2, 3$$

$$S_1$$
 (кількість змін знаку) = 2

Оскільки число змін знаків $S_1 = 2$, то число додатних коренів дорівнює 2 або менше на парне число, тобто їх взагалі немає.

$$P_n(-x) = P_5(-x): 10, 2, -4, 2, -3$$

$$S_1$$
(кількість змін знаку) = 3

Оскільки число змін знака $S_2 = 3$, то число від'ємних коренів дорівнює 3 або менше на парне число, тобто дорівнює 1.

Теорема 7 (теорема Гюа про необхідну умову дійсності всіх коренів алгебраїчного рівняння).

Якщо алгебраїчне рівняння (1) має дійсні коефіцієнти та всі його корені є дійсними, то квадрат кожного некрайнього коефіцієнта більше добутку двох його сусідніх коефіцієнтів, тобто виконуються нерівності

$$a_k^2 > a_{k-1} \cdot a_{k+1} \quad (k = 1, 2, ..., n-1).$$

Використаємо цю теорему з k = 3.

$$a_3^2 > a_2 * a_4 = -4^2 > -2 * 2 = 16 > -4$$

Але:

Зауваження. Теорема Гюа є лише <u>необхідною</u> умовою дійсності всіх коренів алгебраїчного рівняння. Наприклад, поліном $P(x) = x^2 - 4x + 5$, де $4^2 > 1 \cdot 5$ має два комплексно-спряжених кореня $x_{1,2} = 2 \pm i$.

Перейдемо до методу відокремлення коренів Штурма:

$$f_0(x) = 10x^5 - 2x^4 - 4x^3 + 2x + 3$$

$$f_1(x) = (10x^5 - 2x^4 - 4x^3 + 2x + 3)' = 50x^4 - 8x^3 - 12x^2 + 2$$

Для знаходження наступних многочленів будемо брати залишок від ділення з протилежним знаком:

Тепер домножимо цю відповідь на (-125) (щоб отримати рівняння зі зворотнім знаком) і отримаємо:

$$f_2(x) = 208x^3 + 12x^2 - 200x - 377$$

 $f_3(x)$:

Таким самим чином шукаємо наступні:

Тепер домножимо цю відповідь на (-(5408/125)) (щоб отримати рівняння зі зворотнім знаком) і отримаємо:

$$f_3(x) = -1588x^2 - 3468x + 76$$

$$f_4(x)$$
:

$208x^3$			-377	$-1588x^{2}$	-3468x + 767
$208x^{3}$	$+454rac{98}{397}x^2$	$-100\frac{184}{397}x$		$-\frac{52}{397}x$	$+\frac{43893}{157609}$
	$-442\frac{98}{397}x^2$	$-99\frac{213}{397}x$	-377		
	$-442\frac{98}{397}x^2$	$-965\frac{128239}{157609}x -$	$+213\frac{95214}{157609}$		
		$866 \frac{43678}{157609} x$	$-590\frac{95214}{157609}$		

Тепер домножимо цю відповідь на (-(157609/676)) (щоб отримати рівняння зі зворотнім знаком) і отримаємо:

$$f_4(x) = -201972x + 137699$$

Тоді

$$f_5(x) = 1$$

Система многочленів Штурма:

•
$$f_0(x) = 10x^5 - 2x^4 - 4x^3 + 2x + 3$$

•
$$f_1(x) = 50x^4 - 8x^3 - 12x^2 + 2$$

•
$$f_2(x) = 208x^3 + 12x^2 - 200x - 377$$

•
$$f_3(x) = -1588x^2 - 3468x + 76$$

•
$$f_4(x) = -201972x + 137699$$

•
$$f_5(x) = 1$$

Тепер знайдемо знаки Наших многочленів:

При $x = +\infty$: $[f_0, f_2]$ мають +, далі $[f_3, f_4]$ мають -, і f_5 знову + або ж:

При $x=-\infty$: f_0 має —, далі f_1 має+, $[f_2,f_3]$ мають —, а $[f_4,f_5]$ знову + або ж

Отже кількість дійсних коренів для Нашого многочлена Штурма:

$$3 - 2 = 1$$

Тепер локалізуємо корені:

Оскільки число додатних коренів дорівнює 2 або менше на парне число, тобто їх взагалі немає, то корінь є від'ємним, отже він лежить у пром1жку

$$-R_2 = -1.632 \le x_{*i}^- \le -\frac{1}{R_3} = -0.232 =$$
$$-1.632 \le x_{*i}^- \le -0.232$$

Візьмемо крок 0.3, отже

При
$$x=-1.3$$
: f_0 має $-$, f_1 має $+$, f_2 має $-$, а $[f_3,f_5]$ мають $+$ або ж:

 S_1 (кількість змін знаку) = 3

При x=-1: f_0 має-, f_1 має+, f_2 має-, а $[f_3,f_5]$ мають + або ж:

 S_2 (кількість змін знаку) = 3

При x = -0.7: $[f_0, f_1]$ мають+, f_2 має-, а $[f_3, f_5]$ мають + або ж:

 S_3 (кількість змін знаку) = 2

Отже корінь лежить між -1 та -0.7. Давайте тепер зменшимо крок до 0.1

При x=-0.9: f_0 має-, f_1 має+, f_2 має-, а $[f_3,f_5]$ мають + або ж:

 S_1 (кількість змін знаку) = 3

При x = -0.8: f_0 має-, f_1 має+, f_2 має-, а $[f_3, f_5]$ мають + або ж:

 S_2 (кількість змін знаку) = 3

При x = -0.7: $[f_0, f_1]$ мають+, f_2 має-, а $[f_3, f_5]$ мають + або ж:

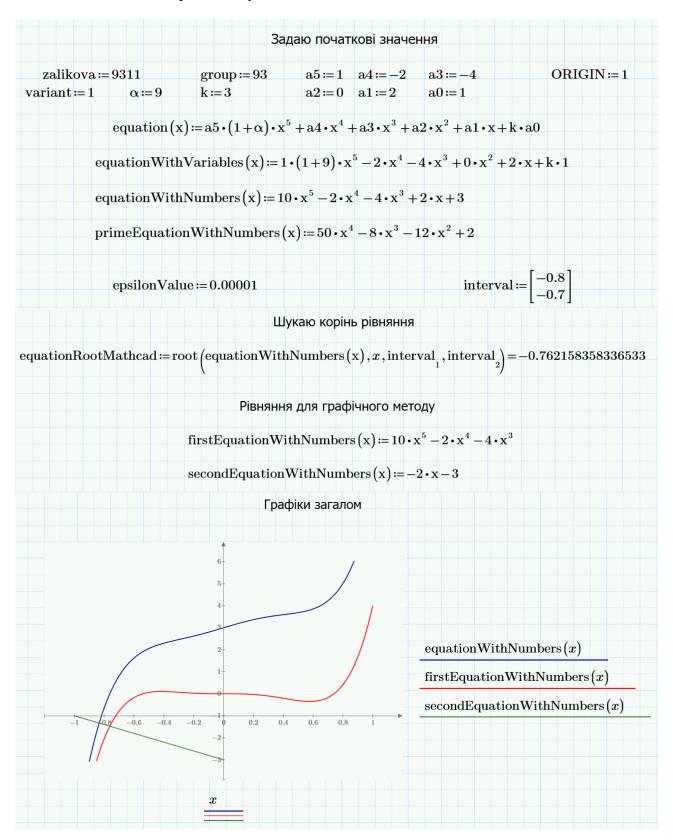
 S_3 (кількість змін знаку) = 2

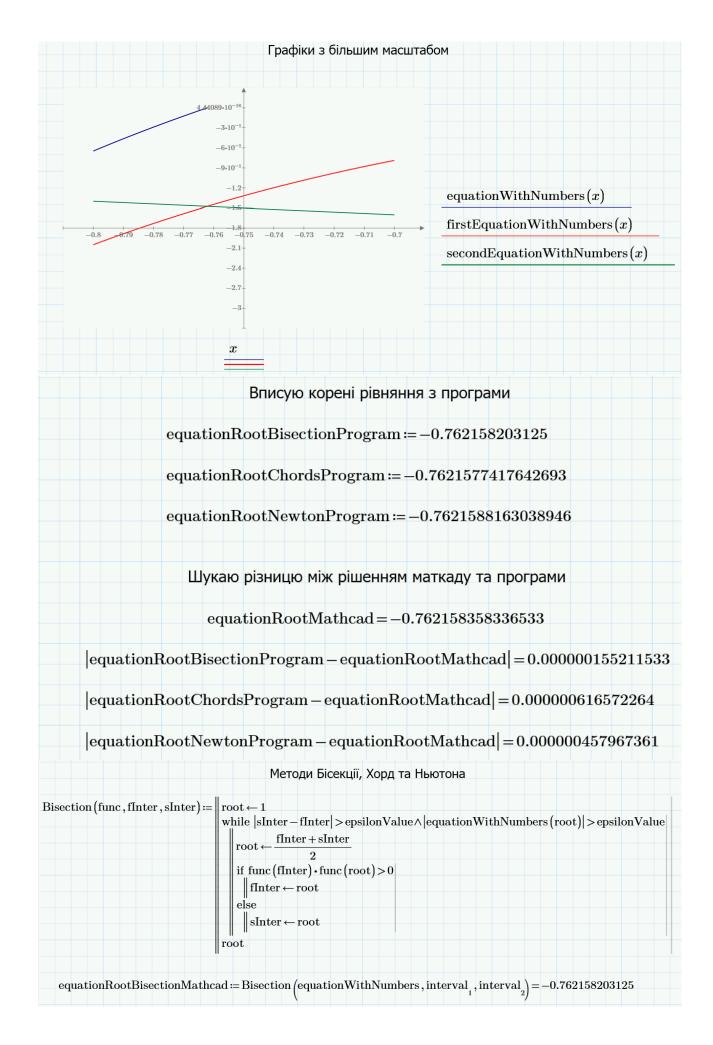
Отже корінь лежить між -0.8 та -0.7.

Вивід програми:

3 Розв'язок у Mathcad

Нижче наведено розв'язок у Mathcad


```
Chords(func, fInter, sInter) :=
                             || \operatorname{root} \leftarrow 1
                               while |sInter-fInter| > epsilonValue \land |equationWithNumbers(root)| > epsilonValue
                                        fInter \cdot func(sInter) - sInter \cdot func(fInter)
                                                func (sInter) - func (fInter)
                                  if func (fInter) \cdot func (root) > 0
                                   fInter \leftarrow root
                                 else
                                   \| sInter \leftarrow root \|
  equation Root Chords Mathcad := Chords \left( equation With Numbers, interval_{1}, interval_{2} \right) = -0.762157741764269
  Newton(func, derFunc, fInter, sInter) :=
                                        xPos \leftarrow 0
                                        if derFunc(fInter) • func(fInter) > 0
                                         xPos \leftarrow fInter
                                         xPos \leftarrow sInter
                                                      func(xPos)
                                        root \leftarrow xPos -
                                                     derFunc (xPos)
                                        while epsilonValue < |func(root)|
                                                         func (root)
                                          root \leftarrow root -
                                                       derFunc (root)
  equation Root Newton Math cad := Newton \left(equation With Numbers, prime Equation With Numbers, interval_{3}, interval_{3}\right) = -0.762158816303895
            Шукаю різницю між програмним рішенням маткаду та програми
                          equationRootMathcad = -0.762158358336533
        |equationRootMathcad - equationRootBisectionMathcad| = 0.000000155211533
        | equation Root Mathcad - equation Root Chords Mathcad | = 0.000000616572264
        |equationRootMathcad - equationRootNewtonMathcad| = 0.000000457967361
        |equationRootBisectionProgram - equationRootBisectionMathcad| = 0
        |equationRootChordsProgram - equationRootChordsMathcad| = 0
        |equationRootNewtonProgram - equationRootNewtonMathcad| = 0
```

У технічних розрахунках точність вимірювань характеризують відносною похибкою. Результат вважають гарним, якщо відносна похибка не перевищує 0,1 %. Отже Наш результат є гарним

4 Лістинг програми

Lab6.py

```
# region Starting Values
epsilonValue = 0.00001
interval = [-0.8, -0.7]
polynomEquation = "10 * x ** 5 - 2 * x ** 4 - 4 * x ** 3 + 2 * x + 3"
rootFromMathcad = -0.762158358336533
half = 2
# endregion Starting Values
#region Default Functions
def MyFunction(x):
  func = 10 * x ** 5 - 2 * x ** 4 - 4 * x ** 3 + 2 * x + 3
  return func
def MyPrimeFunction(x):
  func = 50 * x ** 4 - 8 * x ** 3 - 12 * x ** 2 + 2
  return func
#endregion Default Functions
#region Methods Functions
def BisectionAndChords(intervals, index):
  numberOfIterations = 0
  for i in intervals:
    # shouldn't be 0
    finalNumber = 1
    firstInterval = intervals[0]
    secondInterval = intervals[1]
    # completion criterion
    while epsilonValue < abs(MyFunction(finalNumber)) and epsilonValue < abs(firstInterval -
secondInterval):
      # if 0, then do bisection
      if index == 0:
        finalNumber = (secondInterval + firstInterval) / half
      # else do chords
        finalNumber = (MyFunction(secondInterval) * firstInterval - MyFunction(firstInterval) *
secondInterval) / (MyFunction(secondInterval) - MyFunction(firstInterval))
      if MyFunction(secondInterval) * MyFunction(finalNumber) <= 0:</pre>
        firstInterval = finalNumber
        secondInterval = finalNumber
      numberOfIterations = numberOfIterations + 1
  return finalNumber, numberOfIterations
def Newton(intervals):
  numberOfIterations = 0
  for i in intervals:
    initialXPos = 0
    firstInterval = intervals[0]
    secondInterval = intervals[1]
    # if same symbols (like + && +)
```

```
if MyFunction(firstInterval) * MyPrimeFunction(firstInterval) > 0:
      initialXPos = secondInterval
    # if different symbols (like - && +)
      initialXPos = firstInterval
   finalNumber = initialXPos - MyFunction(initialXPos) / MyPrimeFunction(initialXPos)
    numberOfIterations = numberOfIterations + 1
    # completion criterion
    while epsilonValue < abs(MyFunction(finalNumber)):</pre>
      finalNumber = finalNumber - MyFunction(finalNumber) / MyPrimeFunction(finalNumber)
      numberOfIterations = numberOfIterations + 1
  return finalNumber, numberOfIterations
#endregion Methods Functions
#region Results
print("My Equation", polynomEquation)
print("\nMy Interval", interval)
print("\nMathcad root\n", rootFromMathcad)
print("\nBisection:")
bisectionRoots, bisectionIterations = BisectionAndChords(interval, 0)
print("Root of equation:\n", bisectionRoots, "\nNumber of iterations:\n", bisectionIterations)
print("\nChords:")
chordsRoots, chordsIterations = BisectionAndChords(interval, 1)
print("Root of equation:\n", chordsRoots, "\nNumber of iterations:\n", chordsIterations)
print("\nNewton:")
newtonRoots, newtonIterations = Newton(interval)
print("Root of equation:\n", newtonRoots, "\nNumber of iterations:\n", newtonIterations)
#endregion Results
```

Висновок:

Я навчився використовувати різні методи розв'язання нелінійних рівнянь (методи бісекції, хорд та Ньютона), відокремлювати корені рівнянь (допрограмний етап), а також знаходити їх з певною точністю. Також можна дійти до висновку, що метод бісекції — найпростіший, але в той же час найдовший, метод хорд дуже схожий на перший, але сильно залежить від інтервала (при великому значенні к-сть ітерацій може бути більшою, ніж у методі бісекції), а метод Ньютона — найскладніший, але в той же час має меншу к-сть ітерацій та одну з найменших похибок